

Robert Faracik

 <https://orcid.org/0000-0001-6795-7374>

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Katedra Geografii Społeczno-Ekonomicznej
robert.faracik@up.krakow.pl

DZIELNICA ŚRÓDMIEJSKA OŁOMUŃCA JAKO OBSZAR RECEPCJI TURYSTYCZNEJ W UJĘCIU FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYM

Abstrakt: Ołomuniec należy do najstarszych miast Republiki Czeskiej i stanowi historyczną stolicę Moraw. Historyczne centrum miasta chronione jest prawnie jako tzw. miejski rezerwat zabytkowy, jeden z największych pod względem powierzchni i liczby zabytków w kraju. Współczesny wizerunek Ołomuńca to efekt ponadtysiącletnich przemian, z których największe znaczenie miały: powstanie i kształtowanie się średniowiecznego ośrodka władzy książęcej i centrum życia religijnego oraz budowa twierdzy w okresie panowania austriackiego. Głównym celem artykułu jest ukazanie śródmiejskiej dzielnicy Ołomuńca jako obszaru koncentracji ruchu turystycznego, rozwoju tej części miasta oraz jej formowania się w czasie i przestrzeni. Badania terenowe oraz kwerenda biblioteczna i źródłowa przeprowadzone przez autora w latach 2019–2022 pozwoliły na konstrukcję modelu funkcjonalno-przestrzennego z punktu widzenia funkcji turystycznej.

Słowa kluczowe: Ołomuniec, dzielnica śródmiejska, turystyka, miasto historyczne, model funkcjonalno-przestrzenny

THE HISTORICAL DOWNTOWN DISTRICT OF OLOMOUC AS A TOURIST RECEPTION AREA IN FUNCTIONAL AND SPATIAL TERMS

Abstract: Olomouc is one of the oldest cities in Czechia and is the historical capital of Moravia. The historic city center is legally protected as an “urban conservation zone”, one of the largest in the country in terms of area and number of historic buildings. Its contemporary image is the result of over a thousand years of change, the most important of which were the construction and formation of a medieval center of princely power and center of religious life, as well as the construction of a fortress during Austrian rule. The main goal of the article is to present the downtown district of Olomouc as an area of tourist concentration, with its development and formation in time and space. Field research conducted by the author in 2019–2022 has allowed the construction of a functional and spatial model from the perspective of the tourism function.

Keywords: Olomouc, downtown district, tourism, historic city, functional-spatial model

1. WSTĘP

Ołomuniec (Olomouc) to szóste co do wielkości miasto Republiki Czeskiej (ok. 100 tys. mieszkańców), a zarazem historyczne centrum życia politycznego i duchowego Moraw. Ponad dziesięć wieków dziejów Ołomuńca świadczy o jego randze jako ważnym centrum życia społecznego, kulturalnego, religijnego i ekonomicznego w tej części Europy Środkowej, nawet po przejściu przez Brno (obecnie drugiego po Pradze miasta w kraju) roli głównego ośrodka regionu. Współcześnie Ołomuniec jest znaczącym ośrodkiem turystycznym, co wynika przede wszystkim z bogatej spuścizny materialnej i duchowej. To historyczne centrum Moraw oraz życia duchowego regionu stanowi kumulację zarówno

cennych obiektów zabytkowych, jak i treści ideowych zawierających się w przestrzeni historycznego zespołu architektoniczno-urbanistycznego, który w 1971 r. (potwierdzenie w 1987 r.) został objęty ochroną jako miejski rezerwat zabytkowy (Městská památková rezervace Olomouc). Przed pandemią COVID-19, w 2019 r. Ołomuniec odwiedziło 216 tys. gości (liczba korzystających z noclegów), z czego 44% stanowili cudzoziemcy, a w 2022 r. liczba turystów osiągnęła wielkość 194 tys., w tym 30% cudzoziemców (*Profil města Olomouce 2023*, 2023). Jego oferta turystyczna opiera się głównie na dziedzictwie minionych epok, co hasłowo można ująć w dziewięciu kategoriach określających Ołomuniec jako:

- miasto zabytkowe (w tym z obiektem wpisanym na Listę światowego dziedzictwa UNESCO);
- centrum życia duchowego (ośrodek religijny);
- miasto baroku;
- miasto twierdzą;
- centrum sztuki i kultury;
- miasto kwiatów i zieleni;
- ośrodek nauki i edukacji;
- ośrodek konferencyjno-targowy;
- ośrodek wypoczynku i rozrywki.

Celem artykułu jest ukazanie śródmiejskiej dzielnicy Ołomuńca jako obszaru skupiania się ruchu turystycznego, jej rozwoju i kształtowania się w czasie i przestrzeni oraz konstrukcja modelu funkcjonalno-przestrzennej tej części miasta z perspektywy funkcji turystycznej. Zakres przestrzenny opracowania obejmuje dzielnicę staromiejską w granicach miejskiego rezerwatu zabytkowego wraz z bezpośrednim otoczeniem. Zakres czasowy badań objął lata 2019–2022. W tym okresie dokonano inwentaryzacji infrastruktury turystycznej w obrębie dzielnicy historycznej oraz określono miejsca koncentracji ruchu turystycznego z uwzględnieniem jego zróżnicowania ilościowego i jakościowego.

2. UJĘCIE TEORETYCZNE I PRZEGLĄD LITERATURY

Miasta stanowią jeden z głównych obszarów recepcji turystycznej na świecie, czemu sprzyja przede wszystkim różnorodność walorów przyciągających turystów, wzrost oraz dywersyfikacja oczekiwań względem możliwości zaspokajania ich potrzeb (Mika, 2011a; Żabińska, 2013). W przypadku miast europejskich turystyka tradycyjnie opierała się na walorach historycznych i kulturowych, które nierozdzielnie związane były z zabytkami oraz rolą ośrodków miejskich w rozwoju cywilizacji. Należy dodać, że do połowy XIX w. znaczna część europejskich miast, których rodowód był bądź to jeszcze starożytny, bądź to średniowieczny, miała historyczny (zabytkowy) charakter. Dopiero przemiany cywilizacyjne, które zaczęły zachodzić w XIX w., polegające na dostosowywaniu miast do wymogów nowoczesności, wymusiły przekształcenia w strukturze i charakterze wielu ośrodków. Wyburzenie murów miejskich oraz przebudowa miast wpłynęły na przeobrażenia historycznej zabudowy (np. asanacja w Pradze, wielka przebudowa Paryża, przebudowa Florencji). Zmiany te dotyczyły nie tylko dużych miast, ale i mniejszych ośrodków i trwały z różnym natężeniem do lat 20. XX w. W tym samym czasie coraz większego znaczenia nabierały ruchy społeczne stające w obronie historycznej zabudowy miast, a szczególnie przeciwko jej niszczeniu. Znaczenie zabytków oraz historycznej tkanki miejskiej

wzrosło także z powodu działań wojennych, zwłaszcza podczas I i II wojny światowej, kiedy to niemal całkowitemu zniszczeniu uległy centra wielu miast, głównie na obszarze Europy Środkowej.

Współcześnie historyczne zespoły urbanistyczne, obejmujące zazwyczaj centra miast, są atrakcyjnym miejscem zaspokajania potrzeb turystów, zarówno w zakresie tradycyjnie rozumianego motywu poznawczego, jak i realizacji innych wątków, w tym o charakterze rekreacyjnym i rozrywkowym (spacery, zakupy, odwiedzin pubów, restauracji i klubów). Trzeba również zaznaczyć szczególne znaczenie miast w segmencie turystyki biznesowej (Mika, 2011a).

Jak zauważa G. Ashworth (1997), miasta zmieniały i nadal zmieniają swój charakter – z tradycyjnych ośrodków miejskich w wielofunkcyjne centra turystyczne, z ośrodków mających historyczny charakter w centra turystyki bazujące na tworzeniu nowych treści w rozmaity sposób powiązanych z historyczną tradycją i skierowanych do różnych typów odbiorców. Ashworth przeciwstawia typową zabytkowość miasta (*old city*) miastu dziedzictwa (*heritage city*), w którym najważniejszą rolę odgrywa planowanie, kreowanie i interpretacja zjawisk określanymi ogólnie terminem „dziedzictwo”. W wyniku tych procesów, wzmocnionych przemianami natury ekonomicznej i społecznej, z czasem – zdaniem tego autora – kształtuje się konstrukt turystycznego miasta historycznego (*tourist-historic city*). W koncepcji tej podkreślano ewolucję wydzielonego przestrzennie miasta historyczno-turystycznego (w obrębie zabytkowej dzielnicy, zazwyczaj śródmiejskiej) oraz nowoczesnej komercyjnej dzielnicy biznesowej (*city*) (Ashworth i Tunbridge, 1990).

Według Ashwortha (1993, 1997), biorąc po uwagę zasoby historyczne, można wskazać cztery główne typy miast:

1. Monofunkcyjne miasta istniejące na bazie tak ważnych zasobów, że decydują one o kształcie i funkcji całych ośrodków (najczęściej małe miasta stanowiące swoiste enklawy przetrwałej zabudowy historycznej).
2. Monofunkcyjne kreacje dziedzictwa, w których, w odpowiedzi na zapotrzebowanie, istniejące zasoby historyczne uzupełniane są przez nową tkankę miejską.
3. Wielofunkcyjne miasta średniej wielkości, w których, ze względu na znaczenie ośrodka, dziedzictwo musi współistnieć z innymi funkcjami miasta, a same zasoby historyczne mogą być podstawą dla koncepcji jego rozwoju. W tym przypadku szczególne zastosowanie ma wspomniana koncepcja turystycznego miasta historycznego.
4. Wielkie metropolie, w których zasoby historyczne są wyraźnie zagrożone w walce z konkurencją innych funkcji i w dużej mierze ograniczają się one do wyróżniających się pod względem morfologicznym dzielnic, występujących „wyspowo” w przestrzeni miasta.

Obecnie wielkie miasta odnotowują stale wzrastający trend odwiedzin zarówno turystów krajowych, jak

i zagranicznych. Podkreślana jest w tym względzie rola globalizacji życia społecznego i gospodarczego, ale coraz częściej wskazuje się na znaczenie turystyki w rozszerzaniu się globalizacji tak w ujęciu przestrzennym, jak i w poszerzaniu wachlarza zjawisk objętych tym procesem.

Oddzielne zagadnienie to kwestia turystyki miejskiej, przy czym problematyczna jest już sama jej definicja, której treść oscyluje między turystyką *stricto* miejską (opierającą się na zasobach charakterystycznych dla miast) a turystyką na obszarach miejskich (obejmującą wszystkie możliwe formy zachowań turystycznych na obszarze miasta). Złożoność zjawiska turystyki miejskiej i problemy teoretyczno-metodologiczne w badaniach nad nim podkreślało wielu autorów zagranicznych (m.in. Ashworth i Page, 2011; Edwards i in., 2008; Jansen-Verbeke i Lievois, 1999; Law, 2002; Pearce, 2001) i polskich (m.in. Kaczmarek i Kaczmarek, 2009; Kowalczyk, 2005; Liszewski, 2007; Madurowicz, 2008a, 2008b; Mika, 2011a; Żabińska, 2013).

Przestrzeń miasta jako obszar występowania różnych zjawisk turystycznych jest domeną działalności naukowej przedstawicieli wielu dyscyplin, w tym szczególnie geografii. Na uwagę zasługuje typologia geograficznych podejść badawczych w analizie relacji miasto–turystyka zaproponowana przez Ashwortha (1989), a następnie wykorzystana przy opracowaniu koncepcji turystycznego miasta historycznego (*tourist-historic city*) (Ashworth i Tunbridge, 1990). Są to:

- podejście koncentrujące się na analizie przestrzennej lokalizacji (w tym warunkujących je czynników) w obrębie miasta (m.in. atrakcje turystyczne, szlaki komunikacyjne, baza noclegowa i pozostała infrastruktura turystyczna);
- podejście miejsko-ekologiczne, które skupia się na badaniu wewnętrznej struktury miast i morfologii obszarów miejskich i obejmuje m.in. identyfikację stref funkcjonalnych miasta (np. centra historyczne, *central business district*, tereny przemysłowe), w tym relacji między funkcją turystyczną a innymi funkcjami w przestrzeni miasta;
- podejście nakierowane na odwiedzających (turystów) jako użytkowników przestrzeni miasta; w tym przypadku przedmiotem analiz są motywacje odwiedzających, ich charakterystyka społeczno-ekonomiczna, demograficzna (próby typologii odwiedzających miasto);
- podejście kładące nacisk na kwestie polityki turystycznej, a konkretnie na rolę władz miejskich w rozwiązywaniu problemów związanych z turystyką.

Mimo że opracowanie G. Ashwortha i J. Tunbridge'a (1990) stało się modelowym przykładem badań przestrzennych nad turystyką w mieście historycznym, współcześnie badania i analizy zjawisk turystycznych w przestrzeni dużego miasta w ujęciu całościowym nie są zbyt często przeprowadzane. Na uwagę zasługują

kompleksowe opracowania dotyczące Krakowa (Kurek i Mika, 2008; Mika, 2011b) i Berlina (Richter, 2010) oraz częściowe, skupiające się na określonych problemach turystyki w przestrzeni miast (m.in. Kotus i in., 2015; Kowalczyk-Anioł, 2018, 2019a, 2019b; Liszewski, 1999, 2005; Mikos von Rohrscheidt, 2011; Zmyślony i Kowalczyk-Anioł, 2019).

Turystyka w obrębie historycznych miast Republiki Czeskiej (zwłaszcza w ujęciu opracowań funkcjonalno-przestrzennych) nie jest obecnie zbyt dobrze reprezentowana w badaniach naukowych. Opracowania dotyczą zazwyczaj zjawiska turystyki miejskiej ogółem, w tym obejmują studia porównawcze ośrodków miejskich w kraju lub dotyczą określonych problemów społecznych, ekonomicznych i przestrzennych. Wymienić tu należy przede wszystkim prace dotyczące Pragi (m.in. Abrhám, 2017; Dumbrovská, 2016; Dumbrovská i Fialová, 2016; Fialová i Dumbrovská, 2014, 2017; Marianovská, 2021) oraz turystyki miejskiej ogółem w Czechach (Vystoupil, 2017; Vystoupil i in., 2006). Badania z zakresu turystyki w Ołomuńcu prowadziła głównie H. Kotíková (2017).

3. KSZTAŁTOWANIE SIĘ DZIELNICY STAROMIEJSKIEJ OŁOMUŃCA NA TLE DZIEJÓW MIASTA

Współczesny obraz historycznego Ołomuńca, jak w przypadku każdego miasta, jest wynikiem zmian zachodzących w poszczególnych okresach historycznych. Zwłaszcza na fakt, iż jego historia sięga ponad tysiąclecie wstecz, krajobraz kulturowy miasta zmieniał się i kształtował pod wpływem wielu wydarzeń historycznych. Zmiany te, tak w tkance miejskiej, jak i w strukturze przestrzennej miasta, są wynikiem działania różnych czynników, wśród których należy zwrócić uwagę na:

- rozpowszechnianie się określonych wzorców kulturowych, przejawiających się m.in. w stylach artystycznych i architektoniczno-urbanistycznych, charakterystycznych dla określonych epok;
- rozwój techniki, w tym technik i sposobów prowadzenia działań militarnych;
- przemiany cywilizacyjne związane z rozwojem gospodarczym i technologicznym, których przejawem jest rozpowszechnianie się określonych stylów życia, form relacji społecznych, ekonomicznych i kulturowych (np. zmiany dominujących funkcji całych miast lub poszczególnych jego części);
- wydarzenia katastrofalne, zarówno o charakterze naturalnym, jak i związane z działalnością człowieka (powodzie, pożary, wojny i in.);
- czynniki o charakterze politycznym i doktrynalnym, zmierzające do podporządkowania miasta

określonym wizjom wynikającym z koncepcji ideologicznych przyjętych przez decydentów.

Okoliczności te mogą wpływać pojedynczo na konkretne działania człowieka w przestrzeni miasta, zazwyczaj jednak poprzez wzajemne powiązania oddziałują jako specyficzny konglomerat czynników, przyczyniając się albo do zmian o charakterze ewolucyjnym, albo do całkowitej destrukcji (o charakterze losowym, incydentalnym, czy też zamierzonym, zaplanowanym) warunkującej podstawy nowego kształtowania i rozwoju.

O powstaniu osady w miejscu dzisiejszego Ołomuńca zadecydowały przede wszystkim względy strategiczne. U ujścia Bystrzyczki do Morawy znajdowało się dobre miejsce do przeprawy, dzięki czemu krzyżowały się tam ważne szlaki handlowe. Wykopaliska archeologiczne dokumentują obecność człowieka w tym rejonie na okres neolitu, ale dopiero w dobie Państwa Wielkomorawskiego powstają stałe osady o obronnym charakterze, lokowane na wzniesieniach sięgających powyżej terasy zalewowej Morawy (Bláha, 2002). Pierwszą z osad utworzono około 800 r. za panowania Mojmira na lewym brzegu, w miejscu znanym dzisiaj jako Klášterní Hradisko (klasztor Hradisko). W XI w. na prawym brzegu Morawy powstał gród, zajmujący kulminację ostrogu wcinającego się w dolinę rzeki. Cały kompleks osadniczy składał się z dwóch wyraźnych części. Pierwszą, wewnętrzną, stanowił gród, a drugą obszerne podgrodzie pierwotnie łączące się z nim tylko przez bramę usytuowaną na zwężeniu szyi meandrowej Morawy, opływającej z trzech stron zespół osadniczy. W grodzie mieściła się siedziba władzy książęcej oraz biskupiej (diecezję ołomuniecką powołano do życia w 1086 r.). Biskupstwo początkowo koncentrowało się wokół kościoła św. Piotra (nie zachował się do dzisiaj) (Bistřický, 2002).

Po pożarze miasta w 1204 r. nastąpiła odbudowa jedynie wewnętrznej części grodu, który przeszedł na własność biskupstwa reprezentowanego wówczas przez biskupa Roberta (z zakonu cystersów). Odtworzył on w obrębie grodu pałac biskupi wraz z kapitułarzem przy bazylice w stylu późnoromańskim. Z tego czasu pochodzi także okrągła wieża, która pierwotnie pełniła funkcję mieszkalną, a w okresie baroku jej część zamieniono na kaplicę św. Barbary. Po zachodniej stronie wzniesienia, wokół kościoła św. Błażeja (zburzonego w 1839 r.), powstała osada targowa. Znajdowała się ona na terenie dzisiejszego Dolnego Rynku (Dolní náměstí), gdzie stopniowo ukształtował się cały zespół osadniczy obejmujący osady wokół kościołów św. Błażeja, św. Maurycego („czeska wieś” wzdłuż „czeskiej ulicy”) oraz św. Michała. Kościół św. Michała stanął w najwyższej części tzw. kopca ołomunieckiego, gdzie pierwszą kaplicę zbudowano jeszcze w IX w. (Bistřický, 2002).

Przełomowym wydarzeniem była lokacja miasta królewskiego na prawie magdeburskim. Dokonał jej

Wacław I w latach 1239–1248. Swoim zasięgiem objęła wcześniejszą osadę targową wokół kościoła św. Błażeja oraz teren „czeskiej wsi” wokół kościoła św. Maurycego, który stał się kościołem parafialnym dla nowego miasta. Wytyczono wówczas drugi plac targowy (Horní náměstí). Swym kształtem miasto przypominało trójkąt opierający się jednym wierzchołkiem o szyję meandrową Morawy, z bramą wiodącą do dawnego grodu, który wraz z dawnym podgrodzem także miał formę zbliżoną do trójkąta. Oba człony łączyły się ze sobą w obrębie zwężenia ostrogu, w okolicach kościoła Matki Boskiej Śnieżnej przy dzisiejszym Placu Republiki (náměstí Republiky) (Kohout, 2002).

W miejscu klasztoru dominikańskiego z kościołem św. Michała w XIII w. znajdował się Nový Hrádek, w którym ulokowano wójtostwo oraz siedzibę zastępców margrabiów morawskich. Całość tych zabudowań zajmowała kulminację wzniesienia górującego nad Morawą, najwyższego spośród średniowiecznych ołomunieckich wzniesień. Po pożarze, w 1266 r., w miejscu wcześniejszej katedry biskup Bruno postawił świątynię z prostokątnym prezbiterium w stylu francuskiego gotyku. Obszar dawnego podgrodzia został zabudowany obiektami sakralnymi, z których większość nie przetrwała do naszych czasów (Kohout, 2002).

Wiek XVII przyniósł nowe prądy filozoficzne i artystyczne, związane m.in. z ruchem kontrreformacyjnym. Pojawiła się sztuka i architektura manierystyczna. Stopniowo przemianie poddawała się tkanka i struktura dotychczasowego średniowiecznego miasta. Następową nową parcelacją związana m.in. z lokowaniem w mieście nowych klasztorów, obejmujących często całe zespoły urbanistyczno-architektoniczne. Można to zauważyć np. w przypadku klasztoru jezuitów (w obrębie wcześniejszego klasztoru minorytów), czy też klasztoru kapucynów, który zajął miejsce 21 wcześniejszych budynków (lata 1655–1661). Koniec XVII w. to okres działalności dwóch cesarskich nadwornych architektów, którzy opracowali plany i nadzorowali prace nad obiektami architektonicznymi wyróżniającymi się już cechami nowego stylu – baroku, pozostającego od tego czasu wizytówką miasta. Prace rozpoczął Filiberto Lucchese, a kontynuatorem i najważniejszym twórcą był Giovanni Pietro Tencalla.

Głównym barokowym kompleksem w Ołomuńcu stał się zespół klasztoru jezuickiego wraz z kościołem Panny Marii Śnieżnej, konwiktem, budynkiem szkolnym oraz kaplicą Bożego Ciała. W przestrzeni miasta umieszczono wspaniałe barokowe fontanny: Trytonów, Jupitera, Neptuna, Cezara, Herkulesa i Merkurego, a dominantę Górnego Rynku stanowi kolumna Świętej Trójcy, wybudowana w latach 1716–1754 (Pojsl, 2002).

Połowa XVIII w. to kolejny ważny okres w dziejach miasta. Już w 1655 r. Ferdynand III Habsburg obwołał miasto twierdzą i rozpoczął pracę nad planami

umocnień. Jednak to cesarzowa Maria Teresa postanowiła przekształcić miasto w twierdzę w całym tego słowa znaczeniu. Pierwszy okres tych prac przypada na lata 1742–1757. Prace nad twierdzą spowodowały ogromne zmiany w strukturze zarówno samego miasta (zwłaszcza przedmieść), jak i jego okolic. Zburzono cztery przedmieścia oraz 11 osad. Rzeka Morawa wraz z siecią kanałów i fos napełnianych wodą rzeczną przestoczyła się w element fortyfikacyjny (Fiala, 2002).

Funkcja militarna stała się jedną z głównych funkcji miasta, a obecność wojska austriackiego wpłynęła na zmiany zachodzące w przestrzeni miasta. Reformy józefińskie, w wyniku których kasacie uległo wiele klasztorów, spowodowały znaczne przekształcenia w obrębie obiektów sakralnych (m.in. zburzenie wielu budynków klasztorów i kościołów). W drugiej połowie XIX i na początku XX w. wyburzano stopniowo austriackie fortyfikacje otaczające pierścieniem dzielnicę staromiejską, a ich miejsce zajmowały parki, ogrody oraz ulice (Skoupý, 2002; Tichák, 2018).

Po zakończeniu I wojny światowej i utworzeniu Czechosłowacji (1918) nastąpiła nowa epoka w rozwoju miasta. Podobnie jak w przypadku innych dużych miast nowego kraju przygotowano plany rozwoju tzw. Wielkiego Ołomuńca, polegającego m.in. na przestrzennym powiększeniu miasta, zmianach społecznych i gospodarczych oraz zmianach w strukturze funkcjonalnej. Proces ten przejawiał się m.in.:

- w przyłączaniu w granice administracyjne miasta miejscowości sąsiednich, pełniących funkcje przedmieść (gdzie znajdowały się także główne zakłady produkcyjne, a tym samym było tam najwięcej miejsc pracy);
- w zmianie struktury społecznej i narodowościowej w obrębie miasta (dotychczas same centra miast były zamieszkałe w dużej mierze przez ludność niemieckojęzyczną, a przedmieścia przez Czechów);
- w zmianie struktury funkcjonalnej miasta oraz tkanki miejskiej, spowodowane dostosowaniem Ołomuńca do wyzwań współczesności (ciągi komunikacyjne, infrastruktura techniczna, budownictwo mieszkaniowe itp.).

W miejscach po dawnych fortyfikacjach nadal powstawały tereny zielone oraz osiedla miejskie z modernistyczną zabudową. W wyniku zapoczątkowanego w XIX w. procesu uwalniania się miasta z pierwszego pierścienia zabudowy obronnej oraz reliktywów średniowiecznych murów miejskich, dzielnica historyczna zostaje włączona w system kształtującego się na nowych zasadach organizmu miejskiego (Tichák, 2018; Trapl, 2002).

Po II wojnie światowej, a zwłaszcza po uformowaniu się w Czechosłowacji rządów komunistycznych następuje industrializacja miasta. Zmianom ulega także dzielnica historyczna, która zachowuje jednak w dużej mierze swój zabytkowy charakter. Przykładem

charakterystycznego dla tego okresu stylu, zwanego brutalizmem, jest np. przekształcenie terenu dawnego cmentarza wokół kościoła św. Maurycego i budowa w jego miejscu domu handlowego PRIOR, sąsiadującego bezpośrednio z zabytkowymi kamienicami oraz barokową fontanną. Inny przykład socjalistycznej wizji sztuki to dekoracja zabytkowego ratusza na Rynku Górnym socrealistyczną mozaiką i zegarem astronomicznym. Głębsze zmiany zaszły w strukturze własnościowej, a przez to i w funkcjonalnej strukturze dzielnicy historycznej. Postępująca przymusowa laicyzacja i desakralizacja, połączona z represjami wobec Kościoła, doprowadziła do nacjonalizacji większości obiektów będących dotychczas własnością instytucji kościelnych. Znaczną ich część przeznaczono na cele edukacyjne i muzealno-wystawiennicze. Powołany do życia w 1946 r. Uniwersytet Palackiego (nawiązujący do istniejącej od XVI w. tradycji szkolnictwa jezuickiego) przejął część obiektów administrowanych dotychczas przez Kościół lub przez wojsko (część obiektów będących w posiadaniu Austriaków po reformach józefińskich) (Urbášek, 2002).

W 1958 r. w Ołomuńcu zorganizowano pierwszą wystawę kwiatów. Ołomunieckie targi powstały w 1966 r. pod nazwą „Olomoucké výstavní sady”, a w 1970 r. zmieniono ją na dzisiejszą – „Flora Olomouc”. W ich ramach organizowane są międzynarodowe targi oraz międzynarodowa wystawa kwiatowa i ogrodnicza „Flora”, na której potrzeby wybudowano kompleks wystawienniczy w obrębie Parku Smetany (Smetanovy sady), uzupełniony przez ogród botaniczny i kompleks szklarniowy. W celu zapewnienia komfortu gościom imprezy w bezpośrednim sąsiedztwie pasa parkowego zbudowano hotel „Flora” z największym w mieście zapleczem konferencyjnym (Tichák, 2008).

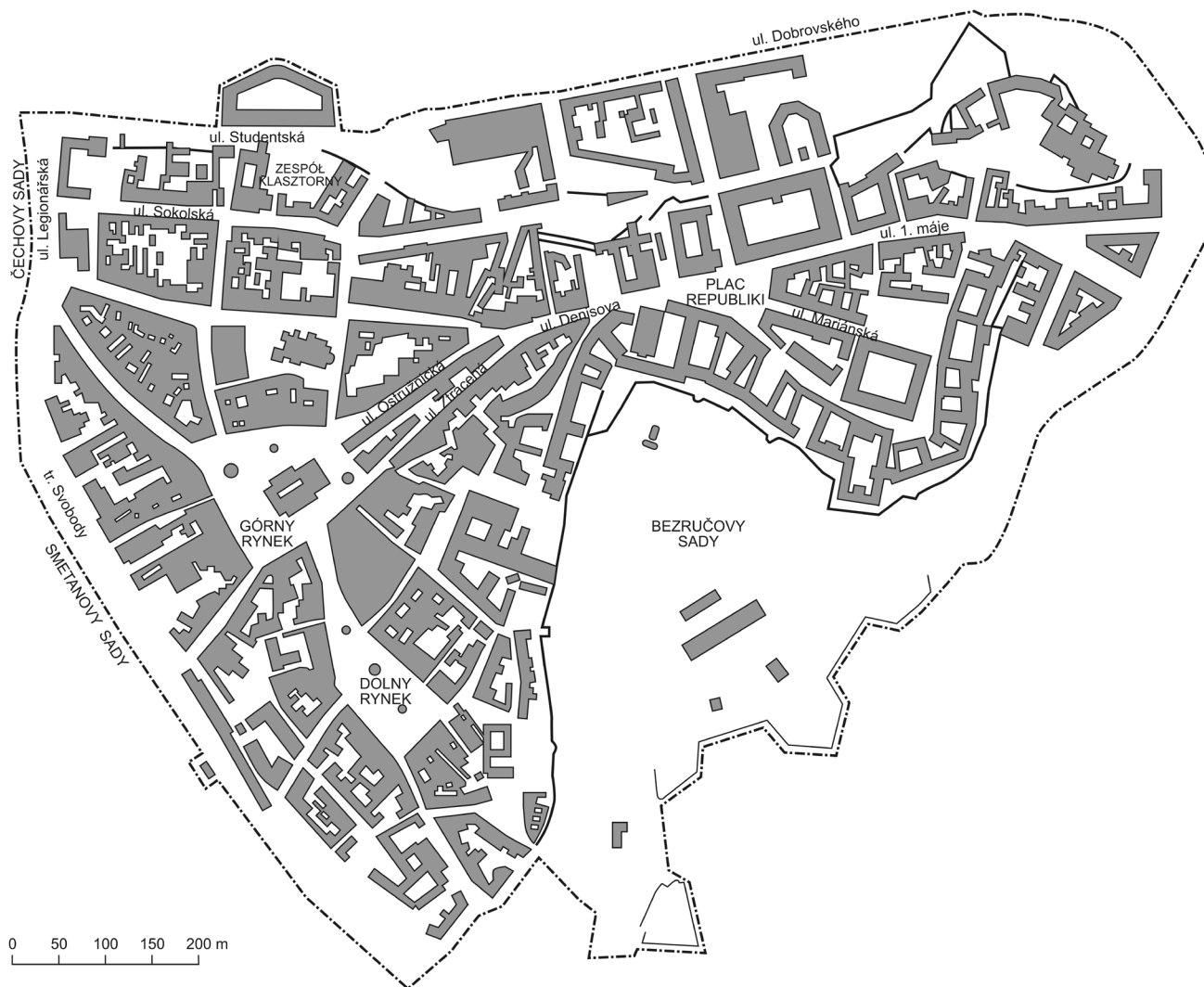
Transformacja ustrojowa i gospodarcza, zapoczątkowana w latach 90. XX w. przez wprowadzenie rozwiązań wolnorynkowych, wyraźnie wpłynęła na przekształcenia w strukturze przestrzennej miasta (Schulz, 2002). W obrębie dzielnicy historycznej dynamicznie zaczął się rozwijać sektor usług, zwłaszcza związanych z turystyką (baza noclegowa i gastronomiczna). Na obrzeżach miasta powstały duże centra handlowe. Znaczące zmiany zaszły w bezpośrednim sąsiedztwie zabytkowego centrum miasta, szczególnie w części południowej, gdzie w miejscu dawnego zespołu fabryk utworzono m.in. nowoczesne centrum handlowe „Šantovka” oraz rozbudowywany jest kompleks nowoczesnego osiedla miejskiego wraz z węzłem komunikacyjnym (Łabuz, 2020). Spowodowało to wyraźne otwarcie się miasta historycznego w kierunku południowym. Cezurą był rok 2000, kiedy to na Listę światowego dziedzictwa UNESCO wpisano Kolumnę Świętej Trójcy (Sloup Nejsvětější Trojice) jako najznamienszy przykład barokowej konstrukcji tego typu, charakterystycznej dla Europy Środkowej.

4. MIEJSKI REZERWAT ZABYTKOWY

Ołomuniecki miejski rezerwat zabytkowy (rysunek 1) obejmuje dzielnicę staromiejską, która w dużej mierze odpowiada zarysowi miasta średniowiecznego. Mimo że samych zabytków średniowiecznych zachowało się stosunkowo niewiele, to dzięki czytelności układu oraz liczbie obiektów zabytkowych z różnych epok historyczne miasto w Ołomuńcu należy do największych pod względem powierzchni i zasobów zabytkowych kompleksów w Republice Czeskiej. Uwzględniając liczbę obiektów zabytkowych podlegających prawnej ochronie (około 300), Ołomuniec zajmuje trzecią pozycję – po Pradze i Brnie, a drugą jeśli chodzi o zajmowaną przez te obiekty powierzchnię (około 87 ha). Poza historycznym centrum na uwagę zasługują m.in. dawny klasztor Hradisko oraz bazylika na Świętym Kopeczku (Svatý Kopeček). Niezmiernie ciekawy jest także zbiór zabytkowych obiektów secesyjnych,

np. willa Primavesi, i modernistycznych, jak funkcjonalistyczna willa Stanislava Nakládala (Nakládalova vila), z pierwszej połowy XX w. Osobną grupę zabytków stanowią pozostałości fortyfikacji austriackich.

Od utworzenia biskupstwa po dzień dzisiejszy Ołomuniec jest znaczącym centrum życia religijnego Moraw i całego kraju. Miasto jest m.in. ośrodkiem pątniczym, związanym ściśle z osobą św. Jana Sarkandra (1576–1620), który w tym mieście zginął śmiercią męczeńską, a jego relikwie spoczywają w ołomunieckiej katedrze. Papież Jan Paweł II, podczas swojej wizyty w Ołomuńcu, 21 maja 1995 r. kanonizował Jana Sarkandra wraz z pochodzącą z Moraw Zdzisławą Czeską. Tradycyjnym miejscem pielgrzymkowym jest bazylika Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny na Świętym Kopeczku (leżąca poza obrębem dzielnicy śródmiejskiej), która wraz z innymi sąsiednimi obiektami stanowi monumentalne dzieło architektury barokowej z XVII w. i początku XVIII w., tworząc wyraźną dominantę krajobrazową górującą ponad miastem (około 8 km od centrum).

Rysunek 1. Ołomuniec – miejski rezerwat zabytkowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Statutární město Olomouc. Oficiální informační portal (b.r.)

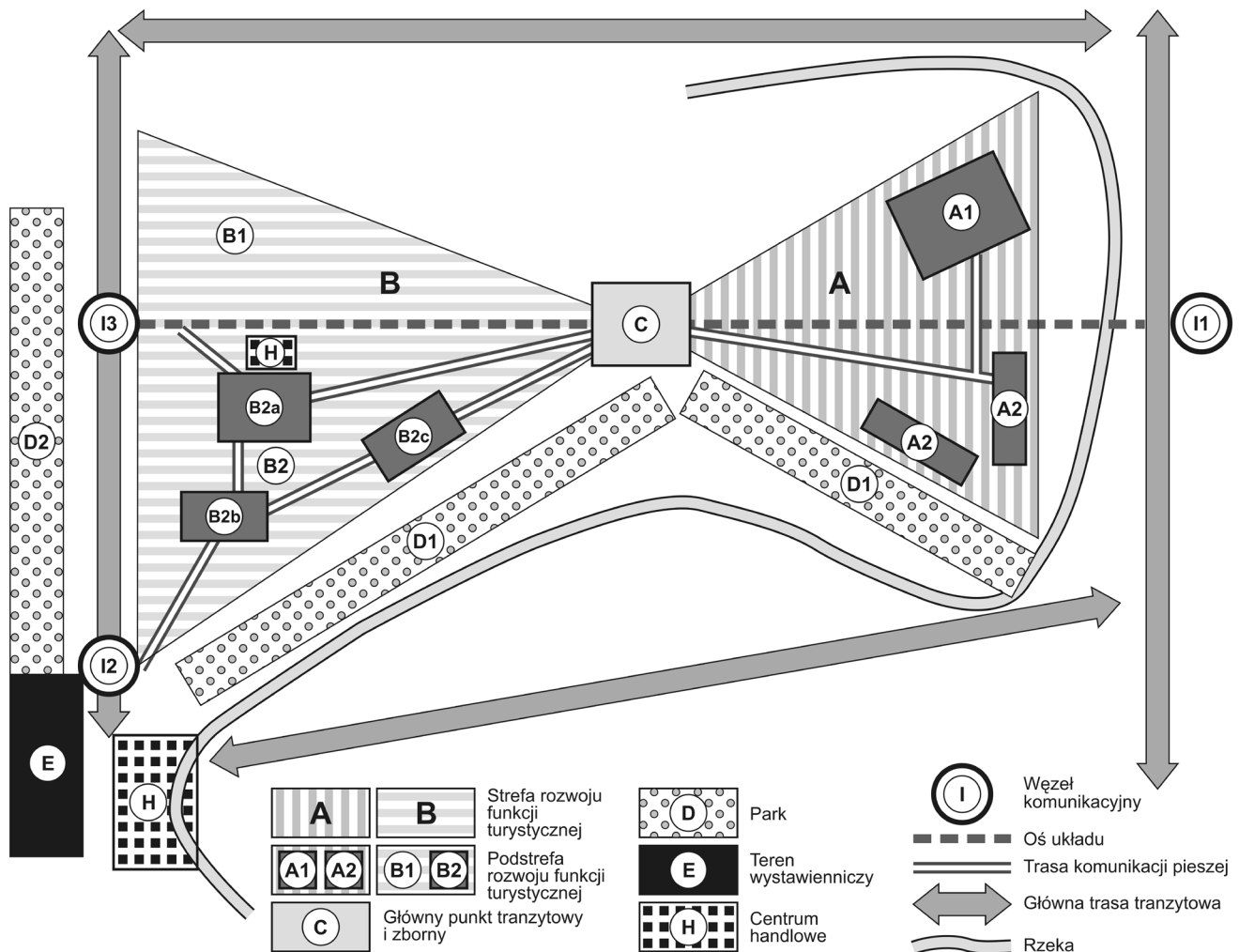
5. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ DZIELNICY STAROMIEJSKIEJ W OŁOMUŃCU

Analiza zjawisk turystycznych, w tym przede wszystkim ruchu turystycznego oraz infrastruktury turystycznej, pozwala na konstrukcję modelu funkcjonalno-przestrzennego dzielnicy staromiejskiej Ołomuńca pod kątem rozwoju funkcji turystycznej (rysunek 2).

W modelu tym można wyróżnić dwie główne części, przybierające kształt trójkąta: wschodni, mniejszy (A), oraz zachodni, większy (B), łączące się wspólnie w obrębie wierzchołków. Część wschodnia (A) odpowiada najstarszej części Ołomuńca, związanej z grodem obronnym, a następnie siedzibą książęcą i biskupią. Uformowała się już we wczesnym średniowieczu i jej dzisiejszy układ odpowiada w dużej mierze kształtowi miasta z tego okresu. Składa się ona z dwóch części: północnej (A1) i południowej (A2). W skład części północnej (A1) wchodzi przede wszystkim zespół dawnego pałacu książęcego wraz z nieco późniejszą

zabudową sakralną (m.in. katedra, kaplice, dawny pałac arcybiskupi). W jej obrębie funkcjonuje Muzeum Archidiecezjalne (Arcydiecezjalne muzeum), współistniejące z Muzeum Sztuki Współczesnej (Muzeum moderní houmění). Część południowa (A2) związana jest z wczesnośredniowiecznym podgrodzem, które w okresie późniejszym zostało zajęte przez budynki biskupie. Obecnie jest to część miasta zdominowana przez funkcję sakralną, administracyjno-kościelną oraz uniwersytecką. Obie części oddziela od siebie ul. 1. mája, stanowiąca główną trasę łącznikową w obrębie całego zespołu staromiejskiego.

Część zachodnia (B) obejmuje obszar dawnego miasta lokacyjnego, m.in. istniejące wcześniej na tym terenie osady. Dzisiejszy ciąg komunikacyjny ulic: Denisova, Pekařská oraz 8. mája (przedłużenie ul. 1. mája) rozdziela ją także na dwie części: północną (B1) i południową (B2). W części północnej (B1) dominuje obecnie funkcja mieszkaniowa, a odwiedziny turystów ograniczają się do dawnego zespołu klasztoru dominikanów. Część południowa (B2), obejmująca ponad 3/4 powierzchni dawnego miasta lokacyjnego, skupia zasadniczą część

Rysunek 2. Model funkcjonalno-przestrzenny dzielnicy staromiejskiej w Ołomuńcu

Źródło: opracowanie własne

ruchu turystycznego w Ołomuńcu. Wyodrębniają się tutaj szczególnie trzy podstrefy związane z obszarami koncentracji ruchu turystycznego i infrastruktury turystycznej. Podstrefa B2a obejmuje Górny Rynek wraz z przyległymi bezpośrednio do niego zespołami kamienic i uliczkami. Wyraźną jej dominantą są ratusz z wieżą oraz Kolumna Trójcy Świętej, będąca swoistą wizytówką miasta. Drugim bardzo widocznym punktem jest kościół św. Maurycego, a trzecim charakterystyczny budynek dawnego domu handlowego PRIOR, zamieniony na galerię handlową „Moritz” (H). Podstrefa B2b związana jest z Dolnym Rynkiem, wokół którego rozlokowało się m.in. wiele obiektów handlowych i usługowych, w tym gastronomicznych. Przez tę strefę prowadzi także najkrótsza droga z Rynku Górnego w kierunku placu targowego, a dalej do galerii handlowej „Šantovka” (H). Wokół kościoła św. Michała i związanego z nim zespołu klasztornego można wyróżnić podstrefę B2c. Oprócz funkcji sakralnej zlokalizowane są tutaj obiekty uniwersyteckie zajmujące dawne budynki konwiktu jezuickiego.

Swoistym zwornikiem obu części starego miasta jest rejon Placu Republiki i fragment wychodzącej od niego w kierunku zachodnim ul. Denisova (C). Wokół placu skupiają się obiekty ważne z turystycznego punktu widzenia: zespół pojezuicki z kościołem Matki Boskiej Śnieżnej (czołowy przykład baroku ołomunieckiego) i dwa muzea – Muzeum Krajoznawcze (Vlastivědné muzeum) w dawnym klasztorze klarysek i kościele św. Klary oraz Muzeum Sztuki Współczesnej mieszczące się w secesyjnej kamienicy wybudowanej na miejscu niegdyśszego szpitala św. Ducha. Centralną część placu zajmuje barokowa fontanna Trytonów. Plac Republiki to ważny punkt tranzytowy i zborny. Przechodzi przez niego główna trasa przecinająca Stare Miasto, czyli wspomniana wcześniej ul. 1. mája i ul. Denisova. W rejonie placu zbiegają się ulice wychodzące z Górnego Rynku (m.in. Ostružnická i Ztracená) i Dolnego Rynku przez Žerotínovo náměstí z kościołem św. Michała (ul. Univerzitní) oraz spod Pałacu Arcybiskupiego i budynków uniwersyteckich (ul. Mariánská i Křížkovského). Dzięki temu jest to ważne miejsce tranzytowe, łączące ze sobą obie części dzielnicy historycznej.

Po zburzeniu pierścienia umocnień austriackich, który otaczał centrum miasta, powstał pas zieleni (D) dochodzący do zwartej zabudowy staromiejskiej. Od południa są to Bezručovy sady (D1), które przylegają do skarpy wznoszącej się stromo wzdłuż biegu Mlýnskiego potoku (dochodząc aż pod Hrad), od strony zachodniej (D2) stanowi go system parkowo-ogrodowy (Smetanovy sady i Čechovy sady) oddzielony od centrum arterią komunikacyjną i pasem wielokondygnacyjnej zabudowy z XX i XXI w. Południową jego część tworzy kompleks wystawienniczy „Flora” (E). Zlokalizowane jest tu także wspomniane wcześniej centrum handlowe „Šantovka” (H), w którym znajdują się również instytucje kulturalne (kino i teatr).

System komunikacyjno-transportowy dzielnicy staromiejskiej opiera się na przecinającym ją systemie ulic przechodzących przez samo centrum dzielnicy zabytkowej: 1. mája – Denisova – Pekařská – 8. mája, łączących węzeł komunikacyjny kolejowo-autobusowy z okalającymi centrum od zachodu tř. Svobody (al. Wolności) i ul. Legionářská. Te szerokie aleje, wraz z ul. 17. listopada od południa, którą uzupełnia tř. Kosmonautů (al. Kosmonautów) oraz ulicami Dobrovského i Studentską, od północy tworzą pierścień wokół starego miasta z punktami węzłowymi przy Dworcu Kolejowym (I1), placu targowym i centrum handlowym „Šantovka” (I2) oraz nám. Národních hrdinů (I3).

6. ZAKOŃCZENIE

Ołomuniec jako miasto historyczne jest nierozzerwalnie związany z zabytkową dzielnicą śródmiejską, a wraz z wpisem Kolumny Trójcy Świętej na Listę światowego dziedzictwa UNESCO stał się rozpoznawalny na skalę międzynarodową. Wysoka ranga historycznego jądra miasta w ujęciu ogólnokrajowym (zasięg terytorialny, liczba zabytków, wartość obiektów zabytkowych) decyduje o znaczeniu Ołomuńca jako ważnego ośrodka turystycznego w Republice Czeskiej, ale o niewykorzystanym dotąd w pełni potencjale, na co wskazują m.in. dane dotyczące zarówno infrastruktury turystycznej (zwłaszcza noclegowej), jak i wielkości ruchu turystycznego (Kotíková, 2017; Vystoupil, 2017). Wśród turystów odwiedzających miasto historyczne przeważają goście jednodniowi. Wpływa na to m.in. położenie Ołomuńca pomiędzy dwiema dużymi aglomeracjami miejskimi Czech (Ostrawa i Brno) oraz usytuowanie na głównym trakcie komunikacji kolejowej i drogowej kraju łączącym stołeczną Pragę oraz Ostrawę, a także granicę z Polską i Słowacją. Polscy turyści odwiedzają miasto często właśnie „po drodze”, gdy udają się w kierunku Pragi, Morawskiego Krasu czy Wiednia. W okresie wiosennym i letnim atrakcyjne stają się także przyjazdy weekendowe, czemu sprzyjają organizowane liczne imprezy kulturalne, w tym festiwale nawiązujące do tradycji historycznych i kulturalnych Ołomuńca (m.in. Festiwal Baroku, Festiwal Orkiestr Wojskowych oraz Marszałka Radetzkiego, festiwal twórców ołomunieckich i in.) oraz imprezy towarzyszące wystawom „Flora”, a odbywające się w różnych częściach miasta.

Po przemianach wolnorynkowych z początku lat 90. XX w. dzielnica śródmiejska zachowała swój zabytkowy charakter. Do tej pory nie powstały jednak duże obiekty hotelowe, które mogłyby diametralnie zmienić charakter tego obszaru. Razem w granicach rezerwatu miejskiego funkcjonuje około 30 obiektów noclegowych o łącznej pojemności około 650 łóżek.

W większości są to apartamenty i małe pensjonaty zlokalizowane w zabytkowych kamienicach. Spośród funkcjonujących 8 hoteli (łącznie 450 łóżek) większość znajduje się w części peryferyjnej obszaru. Nowością są obiekty hostelowe (łącznie 3 z około 100 miejscami noclegowymi). Intensywnie rozwija się baza gastronomiczna, szczególnie w odniesieniu do kawiarni, pubów i innych małych obiektów tego typu, zwłaszcza w obrębie Górnego i Dolnego Rynku oraz uliczek łączących je z dzielnicą uniwersytecką. Należy zaznaczyć, że dotychczasowy stan rozwoju turystyki nie powoduje przeciążenia dzielnicy śródmiejskiej nadmiernym ruchem turystycznym (zjawisko overtourismu), co dodatkowo wpływa na atrakcyjność turystyczną tego miasta.

Na uwagę zasługuje działalność promocyjna władz miejskich, w tym centrum informacji turystycznej, w którym dostępne są materiały informacyjne w języku polskim. Niewątpliwie dla turystów niezmiernie przydatna jest zniżkowa karta turystyczna (Olomouc Region Card), ważna w kilkudziesięciu obiektach kulturalnych i turystycznych całego kraju ołomunieckiego. W cenie karty, oprócz darmowej komunikacji miejskiej, turysta ma do dyspozycji darmowe zwiedzanie prawie wszystkich muzeów w mieście i regionie, a także zniżki w atrakcjach turystycznych oraz obiektach noclegowych i gastronomicznych. Do ciekawszych ofert należą: darmowe oprowadzania grup turystycznych po zabytkowym centrum miasta oraz uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych (np. udział w spektaklu miejscowego teatru).

Ołomuniec, jak i w zasadzie wszystkie historyczne miasta Republiki Czeskiej, pod względem turystycznym rozwija się wyraźnie w cieniu stołecznej Pragi, która skupia około 80% całego zagranicznego ruchu turystycznego w kraju. Jej potencjał, zwłaszcza na rynku międzynarodowym, jest niepodważalny i jak na razie nie do doścignięcia, dlatego też turystyczne znaczenie takich ośrodków regionalnych jak Ołomuniec jest ograniczone. Przejęcie przez Brno roli głównego ośrodka życia gospodarczego i społecznego całych Moraw także spowodowało marginalizację znaczenia Ołomuńca. Mimo to, jako historyczna stolica Moraw, ma on bardzo duży potencjał kulturowy, który jest wzmacniany przez historyczno-kulturowe powiązania miasta w obrębie Europy Środkowej, w tym wynikające z dziedzictwa habsburskiego i austro-węgierskiego. Pod tym względem właśnie historyczne centrum miasta jest niezmiernie bogate i stanowi niewątpliwie o atrakcyjności turystycznej Ołomuńca.

Zaproponowany przez autora model funkcjonalno-przestrzenny dzielnicy śródmiejskiej jest próbą całościowego ujęcia problematyki rozwoju funkcji turystycznej miasta historycznego w kontekście zmian zachodzących w tkance miejskiej i strukturze urbanistycznej w powiązaniu ze współczesną funkcją turystyczną miasta. Może on być wykorzystany przy

analizie zjawisk turystycznych przebiegających w miastach Europy Środkowej, w których ogólnoeuropejskie tendencje historyczno-rozwojowe są uzupełniane przez procesy charakterystyczne dla tego regionu, zwłaszcza w kontekście wspólnego dziedzictwa (np. miasta twierdze, miasta średniowieczne, miasta ośrodki życia duchowego, miasta ogrody, miasta uniwersyteckie).

BIBLIOGRAFIA

- Abrahám, J. (2017). Praha jako destinace kongresového cestovního ruchu. W: J. Vystoupil, H. Kotíková (red.), *Městský cestovní ruch* (s. 24–33). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Ashworth, G.J. (1989). Urban tourism: An imbalance in attention. W: C.P. Cooper (red.), *Progress in tourism, recreation and hospitality management* (s. 33–54). Belhaven Press.
- Ashworth, G.J. (1993). Heritage planning: An approach to managing historic cities. W: M. Bogdani-Czepita, Z. Zuziak (red.), *Managing historic cities* (s. 27–53). International Cultural Centre.
- Ashworth, G.J. (1997). Planowanie dziedzictwa. W: K. Broński, J. Purchla, Z. Zuziak (red.), *Miasto historyczne. Potencjał dziedzictwa* (s. 25–48). Międzynarodowe Centrum Kultury.
- Ashworth, G., Page, S.J. (2011). Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes. *Tourism Management*, 32(1), 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.02.002>
- Ashworth, G.J., Tunbridge, J.E. (1990). *The tourist-historic city*. Belhaven Press.
- Bistřícký, J. (2002). Počátky Hradu a města. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 27–46). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Bláha, J. (2002). Před výskytem písemných zpráv. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 17–26). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Dumbrovská, V. (2016). Urban tourism development in Prague: From tourist mecca to tourist ghetto. W: N. Bellini, C. Pasquinelli (red.), *Tourism in the city: Towards an integrative agenda on urban tourism* (s. 275–283). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-26877-4_19
- Dumbrovská, V., Fialová, D. (2016). Turistické okrsky a turistifikace v Praze: Případová studie Královské cesty. *Studia Turistica*, 7(1), 6–17. https://www.studiaturistica.cz/wp-content/uploads/2019/04/studia_turistica_2016_1.pdf
- Edwards, D., Griffin, T., Hayllar, B. (2008). Urban tourism research: Developing an agenda. *Annals of Tourism Research*, 35(4), 1032–1052. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2008.09.002>
- Fiala, J. (2002). Město v pevnosti. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 143–180). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Fialová, D., Dumbrovská, V. (2014). Tourist intensity in capital cities in Central Europe: Comparative analysis of tourism in Prague, Vienna and Budapest. *Czech Journal of Tourism*, 3(1), 5–26. <https://doi.org/10.2478/cjot-2014-0001>
- Fialová, D., Dumbrovská, V. (2017). Královská cesta v Praze – příklad turistického okrsku. W: J. Vystoupil, H. Kotíková (red.), *Městský cestovní ruch* (s. 136–147). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Jansen-Verbeke, M., Lievois, E. (1999). Analysing heritage resources for urban tourism in European cities. W: R.W. Butler, D.G. Pearce (red.), *Contemporary issues in tourism development: Analysis and applications* (s. 81–107). Routledge.
- Kaczmarek, J., Kaczmarek, S. (2009). *Turystyka kulturowa – człowiek w miejskiej przestrzeni wymiany*. W: K. Buczkowska, A. Mikos von Rohrscheidt (red.), *Współczesne formy turystyki kulturowej* (s. 7–35). Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu.

- Kohout, Š. (2002). Rozkvět města. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 47–70). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kotíková, H. (2017). Městský cestovní ruch – případová studie Olomouc. W: J. Vystoupil, H. Kotíková (red.), *Městský cestovní ruch* (s. 34–47). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kotus, J., Rzeszewski, M., Bajerski, A. (2015). *Przyjezdni w strukturze miasta – miasto wobec przyjezdnych: studenci i turyści w mieście w kontekście koncepcji city users*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Kowalczyk, A. (2005). Nowe formy turystyki miejskiej. *Prace i Studia Geograficzne*, 35, 155–197.
- Kowalczyk-Anioł, J. (2018). Koncepcja gentryfikacji turystycznej i jej współczesne rozumienie. *Prace Geograficzne*, 154, 35–54. <https://doi.org/10.4467/20833113PG.18.009.8965>
- Kowalczyk-Anioł, J. (2019a). Hipertrofia turystyki miejskiej – geneza i istota zjawiska. *Konwersatorium Wiedzy o Mieście*, 32(4), 7–18. <https://doi.org/10.18778/2543-9421.04.01>
- Kowalczyk-Anioł, J. (2019b). Tourismification of the housing resources of historical inner cities: The case of Krakow. *Studia Miejskie*, 35, 9–25. <https://doi.org/10.25167/sm.1014>
- Kurek, W., Mika, M. (red.). (2008). *Waloryzacja przestrzeni miejskiej Krakowa dla potrzeb turystyki. Raport końcowy*. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego; Biuro ds. Turystyki Urzędu Miasta Krakowa. www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/62310
- Law, C.M. (2002). *Urban tourism: The visitor economy and the growth of large cities*. Cengage Learning EMEA.
- Liszewski, S. (1999). Przestrzeń turystyczna miasta (przykład Łodzi). *Turyzm/Tourism*, 9(1), 51–73. <https://doi.org/10.18778/0867-5856.9.1.04>
- Liszewski, S. (2005). Metropolitalny region turystyczno-wypoczynkowy. Przykład miasta Łodzi. *Turyzm/Tourism*, 15(1–2), 121–138. <https://doi.org/10.18778/0867-5856.15.1-2.09>
- Liszewski, S. (2007). Miasto jako obszar podaży i popytu turystycznego. Studium z geografii turystyki. *Turyzm/Tourism*, 17(1–2), 77–92. <https://doi.org/10.18778/0867-5856.17.1-2.06>
- Łabuz, R. (2020). Centrum handlowe a rzeka. Studium przypadku. *Przestrzeń Urbanistyka Architektura*, 2, 93–108. <https://doi.org/10.4467/00000000PUA.20.012.13061>
- Madurowicz, M. (2008a). Kto jest turystą w przestrzeni miasta? Poszukiwania badawcze. W: A. Krawczyk (red.), *Turystyka kulturowa. Spojrzenie geograficzne* (s. 59–84). Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Madurowicz, M. (2008b). Rozumienie turystyki miejskiej. W: I. Jażdżewska (red.), *Konwersatorium Wiedzy o Mieście: T. 21: Funkcja turystyczna miast* (s. 11–16). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Marianovská, V. (2021). *Airbnb v Praze. Analýza množství, struktury a rozmístění nabízených ubytování k 13.7.2021*. Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. <https://iprpraha.cz/assets/files/files/d04b5921e3ed04b267ea61ccc20efe08.pdf>
- Mika, M. (2011a). Miasta jako obszary recepcji turystycznej. W: M. Mika (red.), *Kraków jako ośrodek turystyczny* (s. 15–33). Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Mika, M. (red.). (2011b). *Kraków jako ośrodek turystyczny*. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Mikos von Rohrscheidt, A. (red.). (2011). *Obcy w Poznaniu. Historyczna metropolia jako ośrodek turystyki kulturowej*. KulTour.pl; Wydawnictwo „PROKSENIA”. <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/18847>
- Pearce, D.G. (2001). An integrative framework for urban tourism research. *Annals of Tourism Research*, 28(4), 926–946. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00082-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00082-7)
- Pojsl, M. (2002). Restaurace katolicizmu a státního absolutismu. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 121–142). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Profil města Olomouce 2023 / Olomouc city profile 2023*. (2023, wrzesień). Statutární město Olomouc. https://olomouc.eu/administrace/repository/gallery/articles/88_8827/profil-mesta-olomouce-2023.cs.pdf
- Richter, J. (red.). (2010). *Tourist city Berlin – tourism & architecture*. Braun Publishing.
- Schulz, J. (red.). (2002). *Olomouc. Malé dějiny města*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Schulz, J. (2002). Opět v demokracii. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 327–338). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Skoupý, A. (2002). Bourání hradeb. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 181–216). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Statutární město Olomouc. Oficiální informační portal. (b.r.). *Mapa MPR Olomouc a jejího ochranného pásma*. Pobrane 15 września 2023 r. z <https://www.olomouc.eu/o-meste/uzemni-planovani/mpr-olomouc/mapa-mpr>
- Tichák, M. (2000). *Paměť olomouckých předměstí*. Votobia.
- Tichák, M. (2002). Předměstí a připojené obce. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 339–368). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Tichák, M. (2008). *Flora Olomouc 1958–2008. Rozkvětlé půlstoletí*. Vystaviště Flora Olomouc.
- Tichák, M. (2018). *Když padly hradby. Olomouc na přelomu dvoustoletí* (wyd. 2). Burian a Tichák.
- Trapl, M. (2002). V republice. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 217–250). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Urbášek, P. (2002). Za socialismu. W: J. Schulz (red.), *Olomouc. Malé dějiny města* (s. 301–326). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Vystoupil, J. (2017). Městský cestovní ruch v České republice – geografická analýza. W: J. Vystoupil, H. Kotíková (red.), *Městský cestovní ruch* (s. 12–23). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Vystoupil, J., Holešinská, A., Kunc, J., Maryáš, J., Seidenglanz, D., Šauer, M., Tonev, P., Víturka, M. (red.). (2006). *Atlas cestovního ruchu České republiky*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.
- Zmyšlony, P., Kowalczyk-Anioł, J. (2019). Urban tourism hypertrophy: Who should deal with it? The case of Krakow (Poland). *International Journal of Tourism Cities*, 5(2), 247–269. <https://doi.org/10.1108/IJTC-07-2018-0051>
- Žabińska, T. (2013). Turystyka w dużych miastach i metropoliach. Wybrane problemy rozwoju i zarządzania. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 147, 133–153. https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/10_T.Zabinska_Turystyka_w_duzych_miastach_i_metropoliach.pdf

Artykuł wpłynął:
15 września 2023

Zaakceptowano do druku:
20 listopada 2023